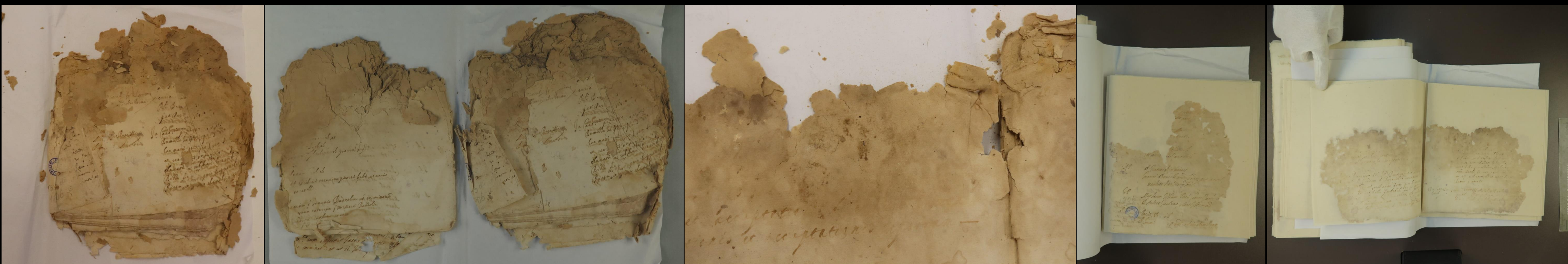

Restauriranje plijesnima tesko oštećenog gradiva: savjeti iz prakse

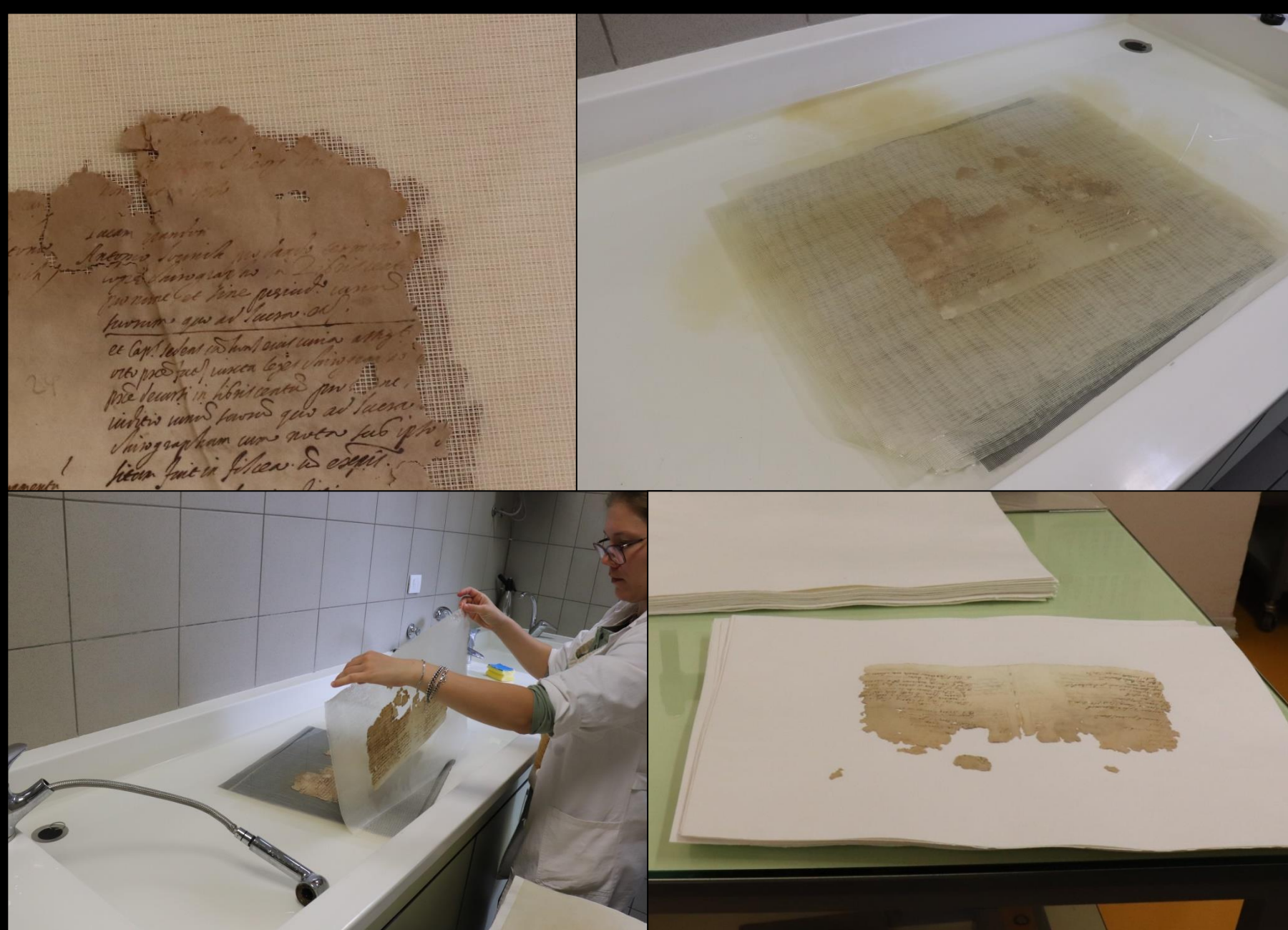
Ana Beslic, Hrvatski drzavni arhiv

HR-DASI-1/1.150- 1.1.56 (1599.-1612.) - kut.13; Svezak 5:KNEZ FRANCESCO CORNER (1605.-1607.)1.1.52.1.22 ZALOZI,1606., 1-122 , 12

Na gradivu su zatečena teska oštećenja uzrokovana djelovanjem plijesni: filcanje listova, razlicita obojenja i mrlje, adhezija listova te njihova izrazita krtost, sto je uzrokovalo njihovo lomljenje i osipanje te tako onemogućavalo rukovanje dokumentom. Od ostalih oštećenja tu su i vodene mrlje i mrlje nepoznatog porijekla, poderotine, presavijeni i naguzvani dijelovi te mehanicka adhezija, kao i korozija tinte koja se uglavnom očitovala u preslikavanju teksta na poledini lista, a na pojedinim dijelovima mogli su se uočiti i nagrizeni dijelovi.

Ne bi li se uspješno izveli restauratorski zahvati bilo je potrebno pronaci rjesenja za rukovanje gradivom u pojedinim fazama rada, od kojih su neka vec bila uobicajena u Sredisnjem laboratoriju za konzervaciju i restauraciju Hrvatskog drzavnog arhiva, dok su druga iznadena tijekom restauratorskog postupka.

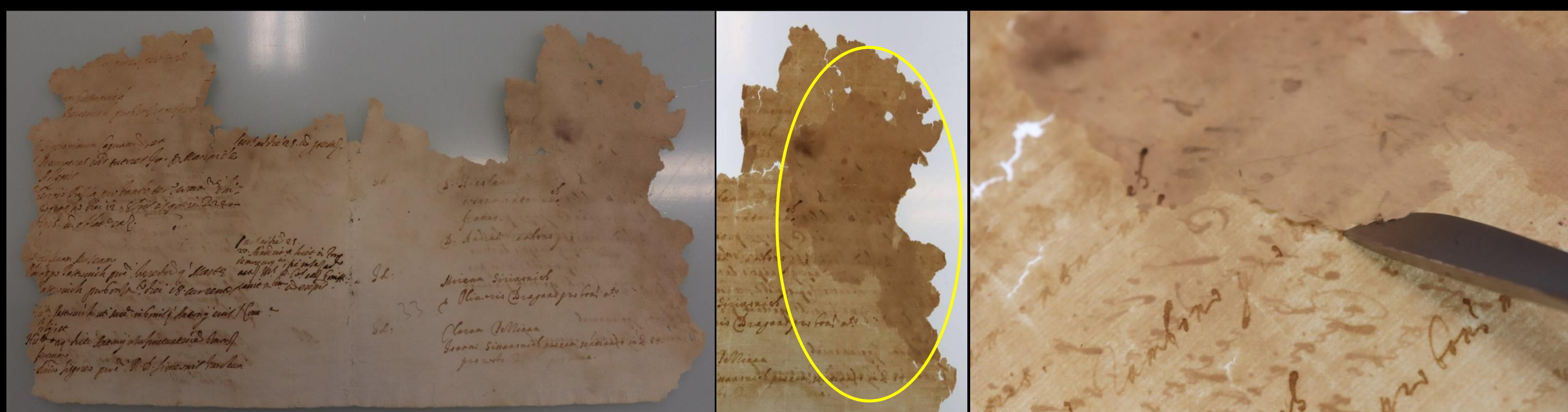
Pranje s mrezicama: po razdvajanju listova na arke i njihovog suhog ciscenja, listovi su pojedinačno smjestani na plasticne mrezice. Time je omogućeno njihovo uranjanje u vodenu kupku bez prevelikog daljnjeg osipanja, kao i zadržavanje odvojenih dijelova s arkom od kojega su potekli. Mrezice su omogućile i njihovo sigurno uklanjanje iz vodene kupke.

„Ciste” bugacice: kako su listovi bili izuzetno krhki, iz kupke su vadeni na bugacice koje prethodno nisu bile ni u kakvom doticaju s ljepljivom, tj. s bugadicama koje su prethodno koristene samo u postupku pranja listova, no ne i susenju listova na kojima su ljepljivom izvedeni neki restauratorski postupci. Naime, i najmanja kolicina ljepljive u bugadicama uzrokovala bi adheziju oštećenih listova na njih. Izuzetna krtost i mehanicka oslabljenost listova onemogućavala bi njihovo uspješno odvajanje i time dovela do nepovratnog gubitka dijela gradiva.

Susenje i ravnanje: listovi vadeni iz kupke pomocu mrezica smjestani su na bugacice u redoslijedu: bugacica, mrezica, oštećeni list, bugacica. Tako složeni sveukupni snop odnesen je na restauratorski stol te je u jednom potezu preokrenut zamijenivši time prijespomenući redoslijed u: bugacica na dnu, oštećeni list, mrezica, bugacica. Time je omogućeno lakše mijenjanje bugacica i uklanjanje mrezica koje su se sada nalazile iznad oštećenog lista kojeg su pridržavale, i to odmah nakon preokretanja. Bugacice su u tom kratkom vremenu upile visak vode što je omogućilo manipulaciju listovima kojima je zadržana kolicina vlage podarila potrebnu fleksibilnost za premještanje u suhe bugacice bez dodatnog osipanja oštećenih dijelova. Unutar 10 minuta bugacice su ponovno promijenjenje i listovi su u potpunosti osušeni i izravnani. Mijenjanje bugacica obavljalo se po već opisanom principu preokretanja tzv. *sendvica* (bugacica-list-bugacica).

Prije samog postupka rekonstrukcije nedostajucih dijelova na rasvjetnom je stolu pripremljena **podloga za restauriranje**. Radna ploha stola navlazena je vodom te se na nju postavila polietilenska folija. Brisacem za staklene površine istisnut je visak tekucine i zraka cime se površina folije u potpunosti izravnala te je na nju položen list.

Ispravljanje presavijenih dijelova, neravnina i uklanjanje prljanjajucih dijelova: oprani i osušeni listovi lakše su podnosili manipulaciju što je omogućilo oprezno ispravljanje neravnina i presavijenih dijelova te odvajanje adhezivnih dijelova skalpelom. Pregled na rasvjetnom stolu omogućio je uočavanje takvih dijelova lista koji su golim okom na dnevnom svijetlu bili izuzetno tesko zapazivi. Ukoliko je bilo moguće, po principu ključ-brava, odvojeni su dijelovi vraćani na svoj izvorni položaj (u većini slučajeva ti su dijelovi pripadali susjednom arku u književnom bloku). Bilo je ključno što više ispravaka obaviti na suho jer jednom smocen list nije podnosio previse dodatne manipulacije: zbog mehanicke oslabljenosti manipulirani dio lista vrlo brzo bi se pretvarao u papirnu kasu uslijed prevelikog micanja.

Radi **ravnomjernog i kontroliranog mocenja**, listovi su **moceni pel prskalicom** te su potom lagano rukom izravnani. Pripremljena podloga za restauriranje, tj. folija ispod lista omogućavala je njegovo klizanje po površini i smještanje presavijenih ili odvojenih dijelova u izvorni položaj (i platno i *Hollytex* pokazali su se pregrubima za tako oštećene listove: i najmanja neravnina, čak ona u obliku tkanja, uzrokovala bi zapinjanje lista te onemogućavala dobivanje savršenog spoja). Nakon djelomicnog izravnavanja rukom, listovi su do kraja izravnati spuzvom koja je iz njih uklonila i visak vode. Radi veće kontrole, s rubova, tj. najostecenijih dijelova lista, voda je uklanjana veoma **malom spuzvom** (dobivena tako da je od veće spuzve odrezan odgovarajući komad). Time je postignut potpun pregled postupka koji bi korištenje veće spuzve onemogućavao: eventualnom nespretnoscu ili samim manjkom vidljivosti veće površine lista zaklonjenim vecom spuzvom mogućnost njegovog trganja i/ili razgradnje u papirnu kasu bila je veća. Radi uspješnog iscertavanja popuna navlaženi i izravnani listovi **prekriveni su Melinex** poliesterskom foplijom koja je po izvršenom iscertavanju rolanjem uklonjena te se popuna postavila na odgovarajući dio lista koji je zatim prekriven *Kizuki Kozu* japanskim papirom i premazan ljepljivom. Sve je potom prekriveno platnom te se spuzvom istisnuo zrak i uklonio visak tekucine. Rukom se potom zahvatio donji sloj polietilenske folije i gornji sloj platna te je sve kao sendvic preokrenuto. Nakon ponovnog izravnavanja spuzvom uklanjanjem viska zraka, rolanjem je oprezno uklonjen sloj folije (dijelovi lista koji bi se zalijepili za foliju vraćani su na mjesto navlaženim skalpelom ili kistom, kako je restauratoru lakše) te se na list i se te strane postavio sloj japanskog papira *Kizuki Kozu* te kistom nanio novi sloj ljepljive. Sve je prekriveno novim platnom, izravnato spuzvom te premijesteno u bugacice cijim su redovitim mijenjanjem listovi osušeni. Za svaki novi list koristena je nova folija ne bi li se izbjegli ostaci ljepljive koji bi otežavali postupak. Osušeni listovi završno su izravnati u restauratorskoj presi te potom obrezani postujući njihov izvorni rub.

